

Дмитро Євстахійович (Остапович) Белінг
(1882–1949)¹

Д. Є. Белінг — В.І. Вернадському

№ 55

5 грудня 1927 р., Київ

5.XII.1927

Глибокоуважаемый и дорогой Владимир Иванович!

Извините за некоторую задержку в ответе на Ваше письмо, но она была вызвана некоторыми моментами делового характера.

Позвольте сразу перейти к сути дела. Прежде всего мы будем рады видеть Вас и Ваших сотрудников у нас в Киеве, в частности, в Староселье². Но т. к. я не знаю, какое количество сотрудников приедет с Вами и с Вашей лабораторией, то наперед я не знаю, с какою степенью удобства можно будет Вас всех устроить³. Об этом, впрочем, можно будет еще поговорить.

Ботаника и зоолога (в Киеве) для сбора Вам материалов можно будет найти. Что касается оплаты их, то я пока затрудняюсь дать Вам ответ, т. к. не вполне ясно представляю, какой степени квалификации нужны Вам помощники. Все зависит от Ваших заданий. С одной стороны, это могли бы быть студенты старших курсов, а с другой — или аспиранты, или ассистенты. А им, конечно, и цена разная. Думаю, однако, что вопрос о размере жалования не острый — наша молодежь ведь не очень избалована. Ботаника Вам выделит Фомин⁴ (я с ним уже говорил), а зоолога мы Вам раздобудем.

Так как я вряд ли попаду на съезд зоологов, то я попрошу моего друга академика Ивана Ивановича Шмальгаузена⁵ повидать Вас и поговорить с Вами по поводу Ваших планов. От поездки на съезд меня удерживают соображения финансового характера. В сентябре и октябре я был за границей (ездил на международный конгресс лимнологов в Италию) и порядочно порастратился, т[ак] ч[то] теперь приходится расплачиваться с долгами.

Т. к. в апреле в Ленинграде состоится 2-й всесоюзный съезд гидрологов, то я надеюсь к этому времени улучшить свои финансы и приехать на этот съезд. Тогда мы могли бы с Вами переговорить более детально о всех интересующих нас вопросах.

Пока, дорогой Владимир Иванович, позвольте пожелать Вам всего лучшего и остаюсь Вашим

Д. Белинг

Мой адрес: Киев, ул. Гершуни, 44, кв. 2.

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 114, арк. 1–2.

№ 56

29 лютого 1928 р., Київ

29.II.1928

Дорогой Владимир Иванович!

Из Вашего письма, полученного мною на днях, я вижу, что Вы предполагаете проводить работы в большом масштабе. Между тем наша станция скромна и средствами и оборудованием. Я поэтому очень прошу Вас написать во 2-ое отделение, а также в Управу Академии просьбу помочь Вам и Дн[епровской] б[иологической] станции наладить для Вас возможность бесперебойного проведения Ваших работ. Для меня, т. е. для моей станции (Дн[епровской] б[иологической] ст[анции]), это очень важно. Мне нужно, чтобы 2-ое отделение во главе с председателем акад[емиком] Павлом Аполлоновичем Тутковским, а также и Управа Академии считали себя участниками в оказании Вам содействия. Это значительно облегчит разрешение целого ряда вопросов (гл[авным] обр[азом] хозяйственно-материального характера), а также вопроса организации химических анализов. Ведь на станции нет специальной химической лаборатории, и здесь потребуется помощь со стороны других лиц и учреждений. Не буду больше говорить сейчас о деталях, об этом можно будет потолковать позже с Александром Павловичем⁶, а сейчас прошу Вас еще раз обратиться письменно ко 2-ому отделению и к Управе. (Хотя Вы и писали Липскому⁷, но лучше обратиться к Управе как таковой).

Пока всего лучшего.

Остаюсь преданным Вам *Д. Белинг*

Київ, ул. Гершуни, 44, кв. 2.

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 114, арк. 4–4зв.

№ 57

2 серпня 1928 р., [Київ]*

2.VIII.1928

Глубокоуважаемый Владимир Иванович!

Очень жалею, что мне <не> удастся Вас сейчас повидать лично и чем-нибудь быть Вам лично полезным. Я завтра уезжаю на работу на целый месяц. Буду изучать жуков порожистой части р. Днепра. Вернусь в самом конце августа, когда Вас, м[ожет] б[ыть], уже не будет в Киеве. Поэтому позвольте Вам передать через Александра Павловича мой сердечный привет и пожелание, чтобы Вы не очень ругали нас, киевлян, за то, что мы, б[ыть] м[ожет], не так как следовало бы, организовали работы по сбору материалов и не смогли выполнить всех Ваших desiderata**.

Остаюсь преданным Вам *Д. Белинг*

* Місце написання листа встановлено за змістом.

** Бажання (*лат.*).

P.S. Если Вы увидите К. Воблого⁸, то не откажите поддержать перед ним ходатайство станции об окончательном закреплении за Академией Наук здания станции в Староселье, в котором мы сами пока являемся гостями⁹.

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 114, арк. 3.

№ 58

9 травня 1929 р., Київ

9.V.1929

Київ, ул. Гершуни, 44/2

Дорогой Владимир Иванович

Мне передали Ваше письмо, в котором Вы сообщаете о приезде в Киев Ваших сотрудников Куликова и Каминской¹⁰ для продолжения прошлогодних работ. Конечно, мы охотно поможем Вашим сотрудникам и сделаем все, что будет в наших силах. Главное, что нас смущает — это вопрос продовольственный. София Павловна Сиверцева сообщила, что им в этом году приходится туго с продуктами, и я не знаю поэтому, сможет ли она взять на себя заботу о прокормлении Ваших сотрудников. Ник[олай] Григорьевич Холодный поехал в Староселье, и я просил переговорить с С.П. Сиверцевой о пищевых перспективах. Если София Павловна не сможет взять на себя обязанности кормить Ваших сотрудников, то придется Диршу и другим Вашим сотрудникам подумать об организации питания (добыча продуктов, приготовление еды и т. п.). Ведь у нас сейчас карточная система и достать продукты нелегко. Во всяком случае, как только я узнаю по возвращении Холодного мнение Софии Павловны, я Вас извещу.

Позвольте теперь, дорогой Владимир Иванович, побеспокоить Вас одним вопросом. Дело в следующем. Когда осенью по окончании работ в Староселье Ваши сотрудники покидали Киев, А.П. Виноградов обещал прислать для напечатания в трудах Днепровск[ой] биолог[ической] станции статью о летних работах Ваших сотрудников на станции. Мы были этому очень рады, т. к. нам хотелось, чтобы в наших трудах остался след Ваших работ и посещения Вами и Вашими сотрудниками нашей станции. Виноградов обещал прислать статью к январю 1929 г. Т. к. статьи не было, то мы, т. е. Вадим Васильевич и я, несколько раз писали Александру Павловичу, спрашивая, как обстоит дело со статьей! Ал[ександр] Павл[ович] нам долго не отвечал; наконец в конце марта или в начале апреля он прислал мне открытку, в которой сообщал, что статью он пришлет через неделю. Но т. к. статьи я не получал, то я снова написал Ал[ександру] Павловичу, а затем послал две телеграммы, причем 2-ую телеграмму я отправил по адресу Радиевого Инст[итута] с оплаченным ответом. Это было на днях. Но нет ответа и на эту телеграмму... Я никак не могу понять, в чем тут дело? Или Ал[ександр] Павл[ович] нездоров, или он больше не работает с Вами и потому не может дать никакой статьи? Т. к. он упорно молчит, то я и осмеливаюсь Вам об этом написать. Мне очень хочется напечатать хоть что-нибудь, исходящее от имени Вашей лаборатории в наших Трудах. Вас лично я

не смел беспокоить подобными просьбами. Но если Ал[ександр] Павл[ович] никакой статьи нам не даст, то, м[ожет] б[ыть], Вы не откажетесь поручить кому-либо другому из Ваших сотрудников составить для нас статью (полуотчетного характера) или сами что-нибудь напишете. Это будет полезно еще и потому, что тогда никто не сможет сказать в Ак[адемии] Н[аук] (как это было сказано в этом году на одном из заседаний одним из академиков), что ак[адемик] Вернадский, хотя он и давно состоит академиком Укр[аинской] Ак[адемии] Н[аук], однако, до настоящего времени ничего не напечатал в изданиях Укр[аинской] Ак[адемии] Наук относительно своих работ¹¹. Если Вы не откажете высказать свое мнение, я буду Вам очень благодарен.

Я в конце мая буду сдавать в печать очередной сборник Трудов Дн[епровской] Биол[огической] Ст[анции]¹². Если бы Вы мне прислали или статью Виноградова или какую иную до 10-го июня, то я смогу сразу ее напечатать.

Остаюсь искренне преданным Вам *Д. Белинг*

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 114, арк. 5–6зв.

Коментарі

¹ *Белинг Дмитро Євстахійович (Остапович) (1882–1949)*, відомий український іхтіолог та гідробіолог, дослідник риб та рослин Дніпра і прісних водойм, член Комісії краєзнавства при ВУАН (1924), Комітету з охорони пам'яток природи тощо. Закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Київського університету (1909). Після закінчення працював у зоологічній лабораторії, викладав в Київському політехнічному інституті, на Київських Вищих жіночих курсах. З 1911 р. очолює зоологічний відділ Дніпровської (Старосільської) біологічної станції в урочищі Чорторий на Трухановом острові, з 1919 р. біостанція переводиться вище за течією Дніпра під с. Старосілля Київської обл. (урочище Гористе). У 1919–1921 рр. Д.Є. Белинг працював у Таврійському університеті, на кафедрі зоології біологічного, медичного факультетів та природничому відділенні фізико-математичного факультету, на біостанції в Севастополі. З 1922 р. знову повертається на Дніпровську (Старосільську) біостанцію, яка з кінця 1921 р. підпорядковується ВУАН. У 1922–1935 рр. директор станції. З 1933 р. станція була перетворена на гідробіологічну станцію. У 1935 р. було присвоєно без захисту ступінь доктора біологічних наук, отримав звання професора. 28 жовтня 1937 р. був арештований за звинуваченням у контрреволюційній діяльності, масонстві, шпигунстві. В лютому 1938 р. звинувачення було знято; призначений директором іхтіологічної станції. З 10 червня 1941 р. директор новоствореного Гідробіологічного інституту АН УРСР. Не отримав «броні» під час евакуації АН УРСР в Казахстан і вимушений був залишитися в окупації, продовжував очолювати Гідробіологічний інститут. В 1943 р. емігрував у Познань, пізніше — в ФРН. До 1949 р. працював в Геттінгенському університеті.

Основні праці: *Белинг Д.* Очерки по ихтиофауне р. Днепра // Труды Днепровской биологической станции. — К., 1914. — № 1; *Определитель рыб пресноводных и морских Европейской России* / Д. Белинг, П. Сушкин. — Петроград: Изд. М. и С. Сабашниковых. — Пг., 1923; *Белинг Д.* Дніпро та його рибні багатства. — К.: ВУАН, 1935. —

162 с.; Риби прісних вод УСРР: бібліогр. покажч. / Д. Белінг, О. Білик; відп. ред. В. Іванушкін. — К.: Вид-во Укр. акад. наук, 1936. — 74 с.; Вивчення тваринного світу свого краю. Методика фавністичних дослідів / Д. Белінг, М. Шарлемань. — Х.; К.: Держвид. України, 1930. — 158 с.

Література: *Борейко В.Є.* Белінг Дмитро Євстахійович // Енциклопедія сучаної України. — К., 2003. — Т. 2. — С. 444; *Борейко В.*: Белінг Дмитрий Евстафьевич (13.09.1882–28.05.1949) // Словарь деятелей охраны природы / Владимир Борейко. — Изд. 2-доп. — М., 2001. — Вып. 24. — С. 28–30; *Он же:* Дмитрий Евстафьевич Белінг // Популярный биографо-библиографический словарь-справочник деятелей заповедного дела и охраны природы Украины, Царской России и СССР (1860–1960) [Текст]: справочное издание. Т. I. (А-М) / Киев. еколого-культ. Центр охраны дикої природи СоЭС: Сост. Борейко В.Е. — К., 1995. — С. 18–20; Інформацію про діяльність Д.С. Белінга та Дніпровську (Старосільську) станцію див. в документах видання: Історія Академії наук України. 1918–1923: док. і матеріали. — К., 1993; Історія Академії наук України. 1924–1928: док. і матеріали — К., 1998; Історія Академії наук України. 1929–1933: док. і матеріали. — К., 2003.

² Дніпровська (Старосільська) біологічна станція (з 1940 р. Інститут гідробіології НАНУ) була заснована в 1909 р. при Київському товаристві любителів природи, на Трухановому острові поблизу Києва, одна з найстаріших в Європі прісноводних станцій. Першим директором станції та її фундатором став професор Київського університету М. Кеппен, який побудував її власним коштом і, за заповітом, залишив станції усі кошти та обладнання. У вересні 1918 р. В.І. Казановським та Д.С. Белінгом було вибрано місце для Дніпровської біостанції в Старосіллі, про що О.В. Фомін написав В.І. Вернадському в листі від 28 вересня: «Вчера вместе с представителями биологической станции были в Староселье и выбрали прекрасное место для биологической станции». З 1919 р. біостанція перебирається вище від Києва за течією Дніпра, в район с. Старосілля Київської обл. Там знаходились т. зв. літні приміщення станції. У 1910 р. певний час станцію очолював Ю.М. Вагнер, з 1912 р. ботанік-альголог В.І. Казановський; зоологічний відділ очолював Д.С. Белінг (з 1911 р.), орнітологом був М.В. Шарлемань. Основна будівля розташовувалася в Києві, по вул. Короленка, 55/15. На цій станції В.І. Вернадський провів більшу частину літа 1919 р. У 1920–1921 рр. обов'язки завідувача станції виконував М.Г. Холодний. У 1921 р. Дніпровська гідробіологічна станція увійшла до складу ВУАН, а в 1934 р. її було перетворено на Гідробіологічну станцію АН УРСР. Директором станції з 1922 по 1937 р. був Д.С. Белінг, у повоєнні роки академік П.С. Погрібняк (1900–1976). У період 20-х років на станції проводилися, головне, гідробіологічні та ітхіологічні дослідження. Зоологічними дослідженнями керував Д.С. Белінг, ботанічними — професор Д.О. Свіренко. Було зібрано повну колекцію дніпрових риб та ряду риб морського походження, вивчалась й інша водяна фауна. 17–30 серпня 1928 р. туди приїжджав В.І. Вернадський для роботи з виїзною групою співробітників відділу живої речовини Комісії з вивчення природних виробничих сил АН СРСР для проведення спільних досліджень. (*Вернадский В.И.* Дневники: 1926–1934. — С. 89–95.)

Література: *Холодний Н.Г.* Старосельская биологическая станция Академии наук УССР: К 30-летию ее существования // Природа. — 1949. — № 13. — С. 74–75; *Холодний Н.Г.* Из воспоминаний о В.И. Вернадском // Почвоведение. — 1945. — № 7. — С. 325–326; Історія Академії наук України. 1918–1923 : док. і матеріали. — К., 1993; Історія Академії наук України. 1924–1928 : док. і матеріали — К., 1998; Історія Академії наук України. 1929–1933: док. і матеріали. — К., 2003. Див. також: Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова. 1927–1944. — М.: Наука, 1995. — Листи № 23, 24, 26, 27.

³ Обговорюється питання організації експедиції на Дніпровську (Старосільську) станцію співробітників В.І. Вернадського з відділу живої речовини Комісії з вивчення природних виробничих сил АН СРСР (з жовтня 1928 р. перетворено на Біогеохімічну лабораторію (БЮГЕЛ) на літо 1928 р. Експедиція працювала разом з виїзною групою Геологорозвідувального інституту АН СРСР під керівництвом академіка О.П. Виноградова влітку 1928–1929 рр. Одночасно фінансування та дослідження проводилися в лабораторії академіка В.Г. Шапошнікова в 1928 р. в Києві. (*Вернадский В.И.* Дневники: 1926–1934. — С. 94–95). Див. також листування з О.П. Виноградовим у цій книзі, з В.Г. Шапошниковим в книзі другій цього тому.

Експедиція працювала в серпні 1928 р. 23 червня 1928 р. під керівництвом О.П. Виноградова для роботи на Дніпровській біологічній станції АН УРСР в с. Старосілля виїхало п'ять наукових співробітників Біогеохімічної лабораторії: Н.М. Ельб, К.Г. Кунашева, Г.Г. Бергман, Ш.Є. Камінська, Й.Є. Старік. (Див. коментар № 1 листа № 29 — Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова: 1927–1944 / Сост., комент. Л.Д. Виноградова. — М.: Наука, 1995. — С. 41).

Група хіміків Біогеохімічної лабораторії в складі чотирьох осіб працювала в лабораторії Київського інституту народного господарства (КІНГ) (нею завідував академік В.Г. Шапошников) і проводила хімічний аналіз рослинних та тваринних матеріалів, які надходили від групи біологів з Старосілля. До роботи російських біологів (2 особи) було залучено українських спеціалістів — ентомологів та ботаніків — В.В. Савинського, В.М. Дірша, Л.І. Кульчицьку. (Див. коментар № 2 листа № 29 — Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова: 1927–1944 / Сост., комент. Л.Д. Виноградова. — М.: Наука, 1995. — С.41–42.).

У липні 1929 р. місцем для роботи Південної експедиції БЮГЕЛ було вибрано Козаровицьку науково-дослідну станцію луківництва (50 км на північ від Києва), її очолював О.С. Шкабара. До складу цієї експедиції входили К.Г. Кунашева, Ш.Є. Камінська та ентомолог В.М. Дірш (начальник експедиції), співробітник Зоологічного музею АН УРСР. Групу також було поповнено за рахунок студентів вищих навчальних закладів Києва. Аналізи на вміст вуглеводів в живих об'єктах, зібраних на дослідній станції, проводилися в лабораторії В.Г. Шапошнікова. (Див. коментар № 5 листа № 40 — Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова: 1927–1944 / Сост., комент. Л.Д. Виноградова. — М.: Наука, 1995. — С. 55).

⁴ Фомін Олександр Васильович (1867–1935), український ботанік, академік ВУАН (з 1921 р.). В 1914–1927 рр. професор Київського університету, голова Комісії для вивчення флори України з 1919 р., керівник Ботанічного кабінету-музею та гербарію УАН з 1921 р., голова кафедри ботаніки при Київському ботанічному саду (з 1921 р.). З 1931 р. директор Інституту ботаніки АН УРСР. В 1924 р. заснував журнал «Вісник Київського ботанічного саду». У 1935 р. іменем О.В. Фоміна в Києві названо університетський Ботанічний сад. Детальніше про О.В. Фоміна див. біографічну довідку в коментарях до його листування з В.І. Вернадським та власне листування у другій книзі цього тому.

⁵ Шмальгаузен Іван Іванович (1884–1963), зоолог-морфолог, академік ВУАН (1922), академік АН СРСР (1935), заслужений діяч науки УРСР (1935). Закінчив Київський університет (1907), професор Київського (з 1921 р.) та Московського (1939–1948) університетів. У 1930–1941 рр. директор Всеукраїнського науково-дослідного інституту зоології і біології (нині Інститут зоології імені І.І. Шмальгаузена НАНУ). В 1936–1948 рр. директор Інституту еволюційної морфології АН СРСР, в 1948–1955 рр. старший науковий співробітник, в 1955–1963 рр. завідувач лабораторії ембріології Зоологічного інституту АН СРСР. Йому належать численні праці з еволюційної морфології, вивчення

закономірностей росту тварин, встановлення факторів та закономірностей еволюційного процесу тощо. Докладніше про І.І. Шмальгаузена див. біографічну довідку в коментарях до його листування з В.І. Вернадським у другій книзі цього видання.

⁶ Виноградов Олександр Павлович (1895–1975), геохімік, учень і найближчий співробітник В.І. Вернадського. Закінчив Військово-медичну академію і Ленінградський університет. У 1925–1928 рр. викладав у Військово-медичній академії. У 1928–1947 рр. працював в Лабораторії геохімічних проблем АН СРСР (з 1945 р. директор). З 1947 р. директор Інституту геохімії та аналітичної хімії АН СРСР, одночасно з 1953 р. професор Московського університету. Академік АН СРСР (з 1953 р.). У 1967–1975 рр. віцепрезидент АН СРСР. (Див. також: Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова, 1927–1944. — М.: Наука, 1995. — 379 с.). Детальніше про О.П. Виноградова див. біографічну довідку в коментарях до його листування з В.І. Вернадським в цій книзі.

⁷ На той час академік В.І. Липський вже не був президентом ВУАН (1922–1928). Брав активну участь у формуванні ВУАН, очолював кафедру ботаніки ВУАН, обраний академіком ВУАН (з 1919 р.). Президент ВУАН, член-кореспондент АН СРСР (з 1924 р.). Він у червні 1928 р. залишив посаду президента, переїхав до Одеси, де очолив Одеський ботанічний сад. З В.І. Вернадським його пов'язували близькі стосунки, останній раз вони зустрілися в серпні 1928 р. під час перебування В.І. Вернадського в Старосіллі та Києві. Вони тоді провели разом декілька днів. Детальніше про В.І. Липського див. біографічну довідку в коментарях до його листування з В.І. Вернадським у книзі другій цього тому.

⁸ Воблий Костянтин Григорович (1876–1947), економіст, статистик, географ, академік УАН (1919), віцепрезидент АН УСРР (1928–1930), заслужений діяч науки УРСР. К.Г. Воблий сприяв тому, що в 1929 р. Старосілля було остаточно закріплене та обладнане для проведення досліджень. Детальніше про К.Г. Воблого див. біографічну довідку в коментарях до його листування з В.І. Вернадським у цій книзі.

⁹ Устатковану базу для роботи Дніпровська станція здобула в Києві в 1928 р., а на Дніпрі — в будинках Старосільського лісництва — в 1929 р. Див.: Історія Академії наук України. 1929–1933 : док. і матеріали. — К., 2003. — С. 219.

¹⁰ Камінська Шифра Єфимівна (1896–?), біохімік, учителька в м. Стародуб (1919–1921), співробітниця Інституту геохімії та аналітичної хімії імені В.І. Вернадського АН СРСР (1928–1952), вчений секретар цього ж інституту (1935–1937). Досліджувала біогеохімію металів, зокрема титану.

Література: Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова: 1927–1944 / Сост., комент. Л.Д. Виноградова. — М.: Наука, 1995. — С. 356.

Особу Кулікова встановити не вдалося. Ймовірно, С.В. Куліков, інженер за фахом, який був серед перших випускників КПІ 1904 р. (Література: КПІ. Перше століття: історичний огляд / В.І. Лиховодов. — К.: Такі справи, 2007. — С. 73).

¹¹ В.І. Вернадський підготував матеріали та звернення про Старосільську станцію, проте вони не були опубліковані.

¹² «Збірник праць Дніпровської біологічної станції» почав виходити з 1926 р. У 1929 р. був зданий до друку 6-й випуск, однак статті О.П. Виноградова в ньому надруковано не було.

Коментарии

¹ *Белинг Дмитрий Евстафьевич (Останович) (1882–1949)*, известный украинский ихтиолог и гидробиолог, исследователь рыб и растений Днепра и пресных водоемов,

член Комиссии краеведения при ВУАН (1924), Комитета по охране памятников природы и др. Закончил естественное отделение физико-математического факультета Киевского университета (1909). После окончания работал в зоологической лаборатории, преподавал в Киевском политехническом институте, на Киевских Высших женских курсах. С 1911 г. возглавляет зоологический отдел Днепровской (Старосельской) биологической станции в урочище Черторой на Трухановом острове, с 1919 г. биостанция переводится выше по течению Днепра под с. Староселье Киевской обл. (урочище Гористое). В 1919–1921 гг. Д.Е. Белинг работал в Таврическом университете, на кафедре зоологии биологического, медицинского факультетов и на естественном отделении физико-математического факультета, на биостанции в Севастополе. С 1922 г. снова возвращается на Днепровскую (Старосельскую) биостанцию, которая с конца 1921 г. подчиняется ВУАН. В 1922–1935 г. директор станции. В 1933 г. станция была превращена в гидробиологическую станцию. В 1935 г. была присвоена без защиты степень доктора биологических наук, получил звание профессора. 28 октября 1937 г. был арестован по обвинению в контрреволюционной деятельности, масонстве, шпионаже. В феврале 1938 г. обвинения были сняты; назначен директором ихтиологической станции. С 10 июня 1941 г. директор созданного Гидробиологического института АН УССР. Не получил «брони» во время эвакуации АН УССР в Казахстан и должен был остаться в оккупации, продолжал возглавлять Гидробиологический институт. В 1943 г. эмигрировал в Познань, позднее — в ФРГ. До 1949 г. работал в Геттингенском университете.

Основные труды: *Белинг Д.* Очерки по ихтиофауне р. Днепра // Труды Днепровской биологической станции. — К., 1914. — № 1; Определитель рыб пресноводных и морских Европейской России / Д. Белинг, П. Сушкин. — Петроград: Изд. М. и С. Сабашниковых. — Пг., 1923; *Белинг Д.* Дніпро та його рибні багатства. — К.: ВУАН, 1935. — 162 с.; Риби прісних вод УСРР: бібліогр. покажч. / Д. Белинг, О. Билик; відп. ред. В. Іванушкін. — К.: Вид-во Укр. акад. наук, 1936. — 74 с.; Вивчення тваринного світу свого краю. Методика фавністичних дослідів / Д. Белинг, М. Шарлемань. — Х.; К.: Держвид. України, 1930. — 158 с.

Литература: *Борейко В.С.* Белинг Дмитро Євстахійович // Енциклопедія сучасної України. — К., 2003. — Т. 2. — С. 444; *Борейко В.*: Белинг Дмитрий Евстафьевич (13.09.1882–28.05.1949) // Словарь деятелей охраны природы / Владимир Борейко. — Изд. 2-доп. — М., 2001. — Вып. 24. — С. 28–30; *Он же:* Дмитрий Евстафьевич Белинг // Популярный биографо-библиографический словарь-справочник деятелей заповедного дела и охраны природы Украины, Царской России и СССР (1860–1960) [Текст]: справочное издание. Т. I. (А-М) / Киев. еколого-культ. Центр охраны дикой природы СоЭС: Сост. Борейко В.Е. — К., 1995. — С. 18–20; Информацию о деятельности Д.Е. Белинга и Днепровской (Старосельской) станции см. в документах издания: Історія Академії наук України. 1918–1923: док. і матеріали. — К., 1993; Історія Академії наук України. 1924–1928: док. і матеріали — К., 1998; Історія Академії наук України. 1929–1933: док. і матеріали. — К., 2003.

² Днепровская (Старосельская) биологическая станция (с 1940 г. Институт гидробиологии НАНУ) была основана в 1909 г. при Киевском обществе любителей природы, на Трухановом острове вблизи Киева, одна из самых старых в Европе пресноводных станций. Первым директором станции и ее основателем стал профессор Киевского университета Н. Кеппен, который построил ее на собственные средства и, по завещанию, оставил станции все свои деньги и оборудование. В сентябре 1918 г. В.И. Казановским и Д.Е. Белингом было выбрано место для Днепровской биостанции в Староселье, о чем А.В. Фомин написал В.И. Вернадскому в письме от 28 сентября: «Вчера вместе с представителями биологической станции были в Староселье и выбрали прекрасное место для

биологической станции». С 1919 г. биостанция перебралась выше Киева по течению Днепра, в район с. Староселье Киевской области. Там находились т.н. летние помещения станции. В 1910 г. некоторое время станцию возглавлял Ю.Н. Вагнер, с 1912 г. ботаник-альголог В.И. Казановский, зоологический отдел возглавлял Д.Е. Белинг (с 1911 г.), орнитологом был Н.В. Шарлемань. Основное помещение было в Киеве, по ул. Короленко, 55/15. На этой станции В.И. Вернадский провел большую часть лета 1919 г. В 1920–1921 гг. обязанности заведующего станцией выполнял Н.Г. Холодный. В 1921 г. Днепровская гидробиологическая станция вошла в состав ВУАН, а в 1934 г. была превращена в Гидробиологическую станцию АН УССР. Директором станции с 1922 по 1937 г. был Д.Е. Белинг, в послевоенные годы — академик П.С. Погребняк (1900–1976). В период 20-х годов на станции проводились, в основном, гидробиологические и ихтиологические исследования. Зоологическими исследованиями руководил Д.Е. Белинг, ботаническими — профессор Д.А. Свиренко. Была собрана полная коллекция днепровских рыб и ряда рыб морского происхождения, изучалась и другая водная фауна. 17–30 августа 1928 г. туда приезжал В.И. Вернадский для работы с выездной группой сотрудников отдела живого вещества Комиссии по изучению естественных производительных сил АН СССР для проведения совместных исследований. (*Вернадский В.И. Дневники: 1926–1934. — С. 89–95.*)

Литература: *Холодный Н.Г.* Старосельская биологическая станция Академии наук УССР: К 30-летию ее существования // *Природа.* — 1949. — № 13. — С. 74–75; *Холодный Н.Г.* Из воспоминаний о В.И. Вернадском // *Почвоведение.* — 1945. — № 7. — С. 325–326; *Исторія Академії наук України. 1918–1923: док. і матеріали.* — К., 1993; *Исторія Академії наук України. 1924–1928: док. і матеріали* — К., 1998; *Исторія Академії наук України. 1929–1933: док. і матеріали.* — К., 2003. См. также: Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова. 1927–1944. — М.: Наука, 1995. — Письма № 23, 24, 26, 27.

³ Обсуждается вопрос об организации экспедиции на Днепровскую (Старосельскую) станцию сотрудников В.И. Вернадского из отдела живого вещества Комиссии по изучению естественных производительных сил АН СССР (с октября 1928 г. превращена в Биогеохимическую лабораторию (БИОГЕЛ) на лето 1928 г. Экспедиция работала с выездной группой Геологоразведочного института АН СССР под руководством академика А.П. Виноградова летом 1928–1929 гг. Одновременно финансирование и исследования проводились в лаборатории академика В.Г. Шапошникова в 1928 г. в Киеве. (*Вернадский В.И. Дневники: 1926–1934. — С. 94–95.*) См. также переписку А.П. Виноградова с В.И. Вернадским в этой книге и В.Г. Шапошникова с В.И. Вернадским в книге второй этого тома.

Экспедиция работала в августе 1928 г. 23 июня 1928 г. под руководством А.П. Виноградова для работы на Днепровской биологической станции АН УССР в с. Староселье выехало пять научных сотрудников Биогеохимической лаборатории: Н.Н. Эльб, К.Г. Кунашева, Г.Г. Бергман, Ш.Е. Каминская, И.Е. Старик. (См. комментарий № 1 письма № 29 — Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова: 1927–1944 / Сост., коммент. Л.Д. Виноградова. — М.: Наука, 1995. — С. 41).

Группа химиков Биогеохимической лаборатории в составе четырех человек работала в лаборатории Киевского института народного хозяйства (КИНХ) (ею заведовал академик В.Г. Шапошников) и проводила химический анализ растительных и животных материалов, которые приходили от группы биологов из Староселья. К работе российских биологов (2 человека) были подключены украинские специалисты — энтомологи и ботаники — В.В. Савинский, В.М. Дирш, Л.И. Кульчицкая. (См. комментарий № 2 письма № 29 — Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова: 1927–1944 / Сост., коммент. Л.Д. Виноградова. — М.: Наука, 1995. — С. 41–42).

В июле 1929 г. местом для работы Южной экспедиции БИОГЕЛ была избрана Козаровицкая научно-исследовательская станция луководства (50 км на север от Киева), ее возглавлял А.С. Шкабара. В состав этой экспедиции входили К.Г. Кунашева, Ш.Е. Каминская и энтомолог В.М. Дирш (начальник экспедиции), сотрудник Зоологического музея АН УССР. Группа также была пополнена за счет студентов высших учебных заведений Киева. Анализы на содержание углеводов в живых объектах, собранных на исследовательской станции, проводились в лаборатории В.Г. Шапошникова. (См. комментарий № 5 письма № 40 — Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова: 1927–1944 / Сост., коммент. Л.Д. Виноградова. — М.: Наука, 1995. — С. 55).

⁴ Фомин Александр Васильевич (1867–1935), украинский ботаник, академик ВУАН (с 1921 г.). В 1914–1927 гг. профессор Киевского университета, председатель Комиссии для изучения флоры Украины с 1919 г., руководитель Ботанического кабинета-музея и гербария УАН с 1921 г., глава кафедры ботаники при Киевском ботаническом саде с 1921 г. С 1931 г. директор Института ботаники АН УССР. В 1924 г. именем А.В. Фомина в Киеве назван университетский Ботанический сад. Подробнее о А.В. Фомине см. биографическую справку в комментариях к его переписке с В.И. Вернадским во второй книге этого тома.

⁵ Шмальгаузен Иван Иванович (1884–1963), зоолог-морфолог, академик ВУАН (1922), академик АН СССР (1935), заслуженный деятель науки УССР (1935). Закончил Киевский университет (1907), профессор Киевского (с 1921 г.) и Московского (1939–1948) университетов. В 1930–1941 гг. директор Всеукраинского научно-исследовательского института зоологии и биологии (ныне Институт зоологии имени И.И. Шмальгаузена НАН Украины). В 1936–1948 гг. директор Института эволюционной морфологии АН СССР (ныне Институт эволюционной морфологии и экологии животных имени А.Н. Северцова АН СССР), в 1948–1955 гг. старший научный сотрудник, в 1955–1963 гг. заведующий лабораторией эмбриологии Зоологического института АН СССР. Ему принадлежат многочисленные труды по эволюционной морфологии, изучение закономерностей роста животных, установление факторов и закономерностей эволюционного процесса. Подробнее об И.И. Шмальгаузене см. биографическую справку в комментариях к его переписке с В.И. Вернадским во второй книге этого издания.

⁶ Виноградов Александр Павлович (1895–1975), геохимик, ученик и ближайший сотрудник В.И. Вернадского. Закончил Военно-медицинскую академию и Ленинградский университет. В 1925–1928 гг. преподавал в Военно-медицинской академии. В 1928–1947 гг. работал в Лаборатории геохимических проблем АН СССР (с 1945 г. директор). С 1947 г. директор Института геохимии и аналитической химии АН СССР, одновременно с 1953 г. профессор Московского университета. Академик АН СССР (с 1953 г.). В 1967–1975 гг. вице-президент АН СССР. (См. также: Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова, 1927–1944. — М.: Наука, 1995. — 379 с.). Подробнее о А.П. Виноградове см. биографическую справку в комментариях к его переписке с В.И. Вернадским в этой книге.

⁷ В то время академик В.И. Липский уже не был президентом ВУАН (1922–1928). Принимал активное участие в формировании ВУАН, возглавлял кафедру ботаники ВУАН, избран академиком ВУАН (с 1919 г.). Президент ВУАН, член-корреспондент АН СССР (с 1924 г.). Он в июне 1928 г. оставил пост президента, переехал в Одессу, где возглавил Одесский ботанический сад. С В.И. Вернадским его связывали близкие отношения, последний раз они встречались в августе 1928 г. во время пребывания В.И. Вернадского в Староселье и Киеве. Они тогда провели вместе несколько дней. Подробнее о В.И. Липском см. биографическую справку в комментариях к его переписке с В.И. Вернадским в книге второй этого тома.

⁸ Воблый Константин Григорьевич (1876–1947), экономист, статистик, географ, академик УАН (1919), вице-президент АН УССР (1928–1930), заслуженный деятель науки УССР. К.Г. Воблый содействовал тому, что в 1929 г. Староселье было окончательно закреплено и обустроено для проведения исследований. Подробнее о К.Г. Воблом см. биографическую справку в комментариях к его переписке с В.И. Вернадским в этой книге.

⁹ Обустроенную базу для работы Днепро́вская станция получила в Киеве в 1928 г., а на Днепре — в домах Старосельского лесничества — в 1929 г. См.: Історія Академії наук України. 1929–1933: док. і матеріали. — К., 2003. — С. 219.

¹⁰ Каминская Шифра Ефимовна (1896–?), биохимик, учительница в г. Стародуб (1919–1921), сотрудник Института геохимии и аналитической химии имени В.И. Вернадского АН СССР (1928–1952), ученый секретарь этого же института (1935–1937). Исследовала биогеохимию металлов, в частности, титана.

Литература: Переписка В.И. Вернадского и А.П. Виноградова: 1927–1944 / Сост., коммент. Л.Д. Виноградова. — М.: Наука, 1995. — С. 356.

Личность Куликова установить не удалось. Возможно, С.В. Куликов, инженер по специальности, который был среди первых выпускников КПИ 1904 г. (Литература: КПИ. Перше століття: історичний огляд / В.І. Лиховодов. — К.: Такі справи, 2007. — С. 73).

¹¹ В.И. Вернадский подготовил материалы и обращение о Старосельской станции, однако они не были опубликованы.

¹² «Збірник праць Дніпровської біологічної станції» начал выходить с 1926 г. В 1929 г. был дан в печать 6-й выпуск, но статья А.П. Виноградова в нем напечатана не была.